

Εξήντα χρόνια στην πρώτη σελίδα

Η περιπετειώδης διαδρομή του ΔΟΛ ενάντια στην «απάρεσκη ημίμαθεια των μειοψηφιών», από το 1957 έως το 2017

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΩΛΙΑ
Στα χρόνια του Χρήστου Λαμπράκη
Μαρτυρίες και αφηγήσεις για
τον Δημοσιογραφικό Οργανισμό
Λαμπράκη, 1957-2017
εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2023, σελ. 763

Του Ν. Κ. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΥ

Το σγάζιδες βιβλίο της δημοσιογράφου Ελευθερίας Κώλια για τον Δημοσιογραφικό Οργανισμό Λαμπράκη (ΔΟΛ) αναφέρεται στην περιπετειώδη διαδρομή του Συγκροτήματος, από το 1957, όταν ανέλαβε τη διοίκηση του ο Χρήστος Λαμπράκης, έως την κατάρρευσή του, το 2017. Ο αναγνώστης μπορεί να το διαβάσει είτε ως χρονικό για την άνοδο και την πτώση του μεγαλύτερου εκδοτικού συγκροτήματος της χώρας, είτε ως απόπειρα βιογραφίας του Χρήστου Λαμπράκη, του επιδραστικότερου ίσως παράγοντα της πολιτικής και της πολιτιστικής ζωής της Ελλάδας, κατά το δεύτερο μισό του εκκοστού αιώνα.

Το βιβλίο περιλαμβάνει τις μαρτυρίες 61 ανδρών και γυναικών που, άμεσα ή έμμεσα, συνδέθηκαν επαγγελματικά με τον ΔΟΛ και τα έντυπά του. Οι συνεντεύξεις που παραχώρησαν στη συγγραφέα είναι, δίχως άλλο, το ζωντανότερο κομμάτι του χρονικού, καθώς φωτίζουν πολλές σελίδες μιας από τις πιο ενδιαφέρουσες περιόδους του Έθνους, στην Ελλάδα και διεθνώς: το πέρασμα από τη λινότυπια στη φωτοσύνθεση, από τη φωτοσύνθεση στην ψηφιακή τεχνολογία και από την τελευταία στα social media. Επρόκειτο, προφανώς, για κοσμογονικές αλλαγές, η έκτακτη προσαρμογή στις οποίες ήταν προφανώς sine qua non όρος για την επιβίωση κάθε εκδοτικής επιχείρησης.

Ο Χρήστος Λαμπράκης (1934-2009) κληρονόμος του «Βήμα» και τα «Νέα» από τον πατέρα του, ήταν ένας πηναρικός, τον Αύγουστο του 1957. Ήταν μόλις 23 ετών και βρισκόταν στο Λονδίνο, όπου είχε πάει για σπουδές. «Αλλά τι σπουδές ήταν αυτές!», μαρτυρεί η αδελφή του Λένα Ζαββίση. «Δεν έχανε μαλατό, όπερα, θέατρο [...] Πήγαινε να βγάλει το μαντίλι από την τσέπη του όταν έρχόταν στην Αθήνα και πέφτανε τα ευτήρια από τις παραστάσεις!».

Για την περίοδο εκείνη της ενυλικιώσεως του Λαμπράκη και τις ιδιαίτερες συνθήκες κάτω από τις οποίες διαδέχθηκε τον πατέρα του, η Ελευθερία Κώλια δεν μας λέει πολλά, αν και υπάρχουν χρήσιμες μαρτυρίες (δημοσιευμένες, όπως οι αναμνήσεις της Δέφνης Βουρλιώτη-Οικονομίδη, παιδικής φίλης του). Θα δούμε ωστόσο ο μέλλοντικός βιογράφος του να εγκρίνει περισσότερο, διότι η μετάβαση από πατέρα σε γιο δεν ήταν όσο αναμενών συνήθως παρουσιάζεται.

Η Γενιά του Τριάντα
Θα σταθώ στο εντυπωσιακό «άνοιγμα» που πραγματοποιήσε ο Χρήστος Λαμπράκης μόλις ανέλαβε προς τους προτεργάτες της Γενιάς του Τριάντα: Βενεζίνος, Τερζάκης, Κ.Θ. Δημαράς, Θεοτόκης, όλοι στα πηνήνια τους τότε, ξεκίνησαν ή συνέχισαν παλιότερες τακτικές συνεργασίες, με τη μορφή εβδομαδιαίων επιφυλλίδων αλλά και τακτικού σχολιασμού των εξελίξεων. Εκείνη τα χρόνια, πολύ προτού ιδρυθεί η Ένωση Κέντρου, το 1961, οι κυκλοφορίες του «Βήματος» και του «Νέου» εκτοξεύθηκαν. Η έκδοση των «Επικών» (1963-1967), μινιαίες επιθεωρήσεων υψηλότερων προδιαγραφών, με την οποία συνεργάστηκαν και πολλοί διασημότεροι της ευρύτερης Διατριβής, ήταν η κορυφαία στιγμή της εννευματικής ηγεμονίας του Συγκροτήματος, λίγο προτού ανακόψει την «άνοξη» της δεκαετίας του 1960 του πρακτικότητας της χούντας.

Ο Χρήστος Λαμπράκης ανάμεσα στη δημοσιογράφο της «Καθημερινής» Μαρία Καραβία και στον εκδότη της «Βραδυνής» Τζωρτζή Αθωνασίδη, σε ηχηρά από τον τότε πρωθυπουργό Κωνσταντίνο Καραμανλή, σε βεδίκια προς τιμήν Τούρκων δημοσιογράφων στο ξενοδοχείο «Μεγάλη Βρετανία», το καλοκαίρι του 1979.

Η άνοδος και η πτώση του Συγκροτήματος που γιγαντιώθηκε στα χέρια του Χρήστου Λαμπράκη και κατέρρευσε αμέσως μετά τον θάνατό του.

Αμέσως κατόπιν, η συγγραφέα απασχολεί αν καλώς ή κακώς το «Βήμα» και τα «Νέα» εξακολούθησαν να εκδίδονται, μετά την 21η Απριλίου. Νομίζω ότι η Ιστορία απάντησε από καιρό στο ερώτημα αυτό: όσα για την ανάπτυξη του αντιδικτατορικού φρονήματος, το Συγκρότημα, εκείνη τα χρόνια ήταν ο κατ' ελάχιστον κομβικός επικοινωνιασ όσων στράφηκαν κατά τον συνταγματάρχη. Από τις ανακοινώσεις για εκδηλώσεις της ΕΚΙΝ και της ΕΜΕΠ και για παρουσιάσεις βιβλίων «με νόημα», που δημοσίευσε συστηματικά στη στήλη του ο Μηνάς Παπαδόπουλος, έως τις μεγάλες δίκες των αντιστασιακών, με τις καταγγελίες των βασανιστηρίων, η φλόγα της ελευθερίας διατηρήθηκε αναμμένη χάρη και στο κομμάτι μερικών τολμηρών δημοσιογράφων. Ακόμη θημμάτι η συγκλονιστική απολογία του Σάκη Καραγιωργα στο στρατοδικείο, όπως και την μετέπειτα ο Πάνας Λουκάκος και ο Νίκος Καραουδάκης, τον Απριλίο του 1970.

Δίκαια, συνεπώς, το Συγκρότημα διεκδικεί τα προτεία και μετά την πτώση της δικτατορίας. Λίγο πριν και μετά την άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία και αφού αντιμετώπισε με επιτυχία μια ομηλική κρίση ρευστότητας -παραδόξως, η συγγραφέας δεν αναφέρει τη συνδρομή του Βαρέδη Βαρινογιάννη για το ξεπέρασμά της- το Συγκρότημα εξελίχθηκε σε βασικό εκφραστή της γραμμής της «Δημοκρατικής Παράταξης». Και τότε παλά η εν εμφάνιση ως βασικός ανταγωνιστής της «Ελευθεροτυπίας» του Κίτσου Τεγόπουλου, του «Εθνους» του Γιώργου Μπόμπολα και της «Αυριανής» των αδελφών Κουρή, της πιο χυδαίας εκείνης εκδοχής του παοικικού λαϊκισμού.

Επίσκεψη του Αρχιεπισκόπου Σεραφείμ στο «Βήμα». Από αριστερά: Στ. Ευσταθίδης, Ν. Νικολάου, Γ. Κορτζιάς, Στ. Ψυχάρης και πίσω του ο Π. Ευθυμίου.

Η εκδότρια της «Καθημερινής» Ελένη Βλάση με τον Χρήστο Λαμπράκη.

Ο Λέων Καραπαναγιώτης σε δείπνο με τις συντάκτριες των «Νέων».

πηγές». Από την άλλη, ωστόσο, θεωρούσε ότι, έχοντας συμβάλει ο ίδιος, περισσότερο ενδεχομένως από κάθε άλλον, στην ιστορική συνέχεια της δημοκρατικής παράταξης, ήταν, κάτι κάποιον τρόπο, «του ανίκα» (σελ. 302). Ήθελε και η ψυχρότητα των σχέσεων Λαμπράκη - Παπανδρέου. Η ίδια ψυχρότητα συνεχίστηκε και με τον Κώστα Σημίτη για άλ-

λους λόγους, παρότι το Συγκρότημα είχε ταχθεί αναφανδόν με το μέρος του στη μάχη για τη διαδοχή του Ανδρέα.

Η κατάρρευση
Τα κεφάλαια του βιβλίου που αναφέρονται στο σκάνδαλο Κοσκωτά και την κατάρρευση του Συγκροτήματος είναι δίχως άλλο από τα πιο ενδιαφέροντα. Θα

Πρετεντέρη, τα λέει όλα: τον Ιανουάριο του 2017, λίγο προτού δημοσιεύσει ειδικά διακήρυξη στο Συγκρότημα, τον φώναξε ο Ψυχάρης στο γραφείο του: «Μαθαίνω ότι οργανώνεται κίνημα για να μου πάρσει την εφημερίδα...». Άλλου γι' άλλου, σχολιάζει ο γνωστός αρθρογράφος. Και συνεχίζει: «Στον κόσμο του. Δυστυχώς (και τώρα το λέω με λύπη) εκνευρίστικα. Τι να σου πάρουμε; Δεν υπάρχει εφημερίδα, το έχεις καταλάβει; Τέλειωσε το καλιμπουρί!» Επέμεινε ότι έχει στρατηγικό επενδυτικό ότι κάποιος (ποιοι) τον υποέκαπταν. «Τέλειωσε!» του είπα. Και όπως είκα τα Νέα μπροστά μου, τα πέταξα στον γραφείο και έφυγα» (σελ. 735).

Ο Πολιτισμός
«Πολιτισμικό αλεξικέραυνο» χαρακτηρίζει τον Χρήστο Λαμπράκη η Λιάνα Κανελλή και έχει δίκιο. Γιατί με την παιδεία, την εμπειρία, την ευφροία και το πολιτικό αισθητήριο του, «γράβαγε πάντα του» «ότι πιο φηινό και ιδιοεπές κυκλοφορούσε στην πιάτσα», ότι πιο «μπαρούτι». Συγκάλυπτε έτσι την ελλειψη αγαπής ορισμένων γνωστών συνεργατών του, κρατώντας τα θετικά (σελ. 694). Σε αυτή την ικανοπία του οφείλεται δίχως άλλο η μακροήμερησή του ως πραγματικό «αφεντικό» και δικαστής ως ιδιοκτήτη του Συγκροτήματος. Μονότης τύπος, ζώσε εξαιρετικά απλά, αποφεύγοντας τα πολλά πολλά με τους ιοκρούς του χρέματος και της πολιτικής.

Η Ελευθερία Κώλια ασχολείται μόνο περιφραστικά με το μεγάλο πάθος του Χρήστου Λαμπράκη, που ήταν βέβαια η μαρτυρία, αλλά τον ανέλαβε ο ίδιος την προεδρία των «Φίλων της Μουσικής», το 1977, αφημένος το μεγαλύτερο μέρος της ενεργητικότητας του στην πραγματοποίηση του μεγάλου οράματός του, που ήταν το Μέγαρο Μουσικής. Είναι περίεργο να θυμολύ πως, από το 1991, όταν άρχισε να λειτουργεί, άλλαξε τους όρους της πολιτιστικής ζωής της Αθήνας. Το Μέγαρο είναι δικό του δημιούργημα, αφού, όπως είκα σε θέση να γνωρίσει, ασχολήθηκε προσωπικά ο ίδιος όχι μόνο με τα μεγάλα εμπόδια, χρηματοδοτικά και άλλα, στα οποία προέβλεψε ο Χρήστος Λαμπράκη, κατά την τελευταία περίοδο της ζωής του, που με δίκες του ενέχρινε επιχερήθηκε, μετά τη χρηματοπιστωτική κρίση του 1999-2000, η σύνθεση του ΔΟΛ με το συγκρότημα της ισπανικής El Pais και τη γαλλική Le Monde. Θα μπορούσε να μας εζηγήσει γιατί η απόπειρα εκείνη και η εισόδος στο διοικητικό συμβούλιο του ΔΟΛ του Χουάν-Λουίς Θεαρινιάν και του Ζαν-Μαρι Κολομπανί, έμειναν χωρίς συνέχεια. Μήπως γιατί την προσπάθεια εκείνη την τρωπίδα ο Σταύρος Ψυχάρης, η επιρροή του οποίου στο Συγκρότημα είχε μεγαλώσει; Αυτό τουλάχιστον ισχυρίζεται ο Χρήστος Μέμης, διευθυντής τότε των «Νέων». Γι' αυτόν, ο Ψυχάρης «έδειχνε θετικός, αλλά στην πραγματικότητα καθυστερούσε [τη διαπραγμάτευση] όσο μπορούσε. Ήθελε δικό του τον ΔΟΛ μετά τον Λαμπράκη. Όπως και τελικώς έγινε» (σελ. 658).

Η συγγραφέας μας θυμίζει σειρά επεισοδίων, όπως αυτό με τη διαμόπνη «γάτα των Ιμαλαίων», που δείχνουν ότι ο Ψυχάρης, όσο και αν προσπάθησε, δεν μπορούσε να σώσει το Συγκρότημα. Αν και υπέκυψε στον εκβιασμό του ΣΥΡΙΖΑ που ήθελε να επιβάλει ως ισχυρό άνδρα στο Συγκρότημα έναν εκλεκτό του (περίπτωση Μουζιλπούλου), τελικά δεν τα κατάφερε, γιατί δεν δέχτηκε ούτε το κύρος, ούτε βέβαια την παιδεία του Λαμπράκη για να παίξει τον ρόλο του Λαμπράκη.

Το τέλος του, όταν βαριά άρρωστος και ίδιος έχασε και την προσωπική περιουσία του, ήταν τραγικό. Η μαρτυρία του Γιάννη

* Ο Ν. Κ. Αλιβιζάτου είναι ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών.